

בס"ד. אחרון של פסח, ה'תשכ"ב

(הנחה בלתי מוגה)

וְהָיָה ביום ההוא יוסיף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים גו'¹, ומסיים² והחרים הוי' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו גו' כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים. ומוכח מזה, שגם בגאולה העתידה יהי' תפיסת מקום להגאולה דיציאת מצרים, שהרי נאמר והי' ביום ההוא יוסיף אד' שנית ידו, היינו, שהכתוב מדמה את הגאולה העתידה ליציאת מצרים, שהיא שנית ליציאת³. ונוסף על הדמיון בנוגע לכללות הגאולה, כן הוא בנוגע לבקיעת הנהר דלעתיד, שגם על זה נאמר כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים, היינו, שהכתוב מדמה את בקיעת הנהר דלעתיד לקריעת ים סוף שהיתה ביציאת מצרים. וכן מובן ממ"ש⁴ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, היינו, שהכתוב מדמה את הנפלאות שיתגלו לעתיד ליציאת מצרים. וצריך להבין מה שהכתוב מדמה את הגאולה ובקיעת הנהר דלעתיד לבוא ליציאת⁵ וקרי"ס, הרי הגילויים דגאולה העתידה יהיו נעלים יותר מהגאולה דיציאת מצרים, כמובן ממ"ש⁶ הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו, הפך ים ליבשה, בלשון עבר, קאי על קריעת ים סוף שהי' ביציאת מצרים. בנהר יעברו ברגל, לשון עתיד, קאי על בקיעת הנהר לעתיד לבוא. ועל זה אומר שם נשמחה בו, שאמיתית שלימות השמחה שתהי' בו, במהותו ובעצמותו, תהי' שם דוקא, בגאולה העתידה, ולא בשעת יציאת מצרים⁷. וכן מוכח גם מהפסוק כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כמ"ש הרמ"ז (הובא בדרושי הצ"צ⁸) בפירוש דברי הזהר⁹ שאראנו נפלאות קאי על זרעא דאברהם, דכיון שהפסוק מדמה גאולת מצרים וגאולה העתידה, מחדש (הזהר) ענין נחמד בפירוש הפסוק שהתחיל לנוכח (צאתך) ומסיים בנסתר, אראנו נפלאות, וזה רמז במ"ש זרעא דאברהם, דהנה ידוע דבזמן הזה אי אפשר להמשיך אור מפנימיות עתיק עד שיבוא המשיח, וגם אי אפשר להמשיך

(5) ראה שער האמונה לאדמו"ר האמצעי רפנ"ב.
(6) אוה"ת נ"ך עה"פ (ח"א ע' תפו).
(7) ח"ג רעו, ב.

(1) ישעי' יא, יא.
(2) שם, טו"ז.
(3) מיכה ז, טו.
(4) תהלים סו, ו.

מפנימיות אבא שהוא חשוב כפנימיות עתיק, וז"ש כאן זרעא דאברהם הוא פנימיות אבא, כי לפי שעדיין לא נודע ולא נתגלה, יצדק לומר עליו אראנו בלשון נסתר, לפי שאותו הדור שיזכה לימות המשיח מוכרח הוא שיהי' לו שורש ושייכות באור הפנימי שאז יתגלה, וזהו אראנו, כלומר, מה שהי' נעלם עד עתה יראה לאותו הדור כו'. ומזה מוכן גודל מעלת הגילויים דלעתיד שיהיו נעלים הרבה יותר מהגילויים דיציאת מצרים, ועפ"ז צריך להבין איך מדמה הכתוב הגאולה העתידה ובקיעת הנהר ליציאת מצרים וקריעת ים סוף.

(ב) **ויובן** בהקדים הביאור בכללות ענין קריעת ים סוף⁸, שלא הוצרך להיות בשביל הצלת ישראל ואבידת מצרים, שהרי הרבה דרכים למקום כו'. וכמו כן לא הי' צורך בקרי"ס בשביל הליכתם לארץ ישראל, שעז"נ⁹ ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא גו' ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף, שהרי קריעת הים לא היתה שייכת כלל להליכתם לארץ ישראל, לפי שבאותו צד שירדו באותו צד עלו (כמ"ש התוס' במס' ערכין¹⁰). אך הענין הוא, שכללות הענין דקריעת ים סוף הי' הכנה למתן תורה. וזהו גם ענין בקיעת הנהר דלעתיד, והניף ידו על הנהר בעים רוחו גו', שזהו הכנה לגילוי פנימיות התורה לעתיד, שעז"נ¹¹ שהתורה שאדם לומד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח, והיינו לפי שבתורתו של משיח יהי' גילוי פנימיות אבא פנימיות עתיק (כנ"ל בפירוש הרמ"ז), וההכנה לזה הו"ע בקיעת הנהר (כדלקמן).

(ג) **ולהבין** זה יש להקדים תחילה כללות הענין דביאת המשיח שאז יהיו כמה ענינים נפלאים כו', אבל ענינו העיקרי של משיח הוא מש"נ בו והריחו ביראת ה'¹², דמורה ודאין, כדאיתא בגמרא¹³ שכאשר ההוא גברא אמר להו לרבנן אנא משיח, אמרו לי', במשיח כתיב דמורה ודאין, נחזי אנן אי מורה ודאין כו', שמזה מוכן שמורה ודאין הוא ענינו של משיח¹⁴. ויובן זה בהקדים מעלת ענין הריח. דהנה¹⁵,

13) סנהדרין צג, ב.
14) ראה גם ד"ה והריחו במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' סב.
15) בהבא לקמן — ראה המשך תער"ב ח"א פרכ"ב (ע' תמח ואילך). מאמרי אדמו"ר הזקן שם. וראה גם ד"ה והניף ידו דאחרון של פסח תשי"א (תו"מ ח"ג ע' 30 ואילך).

8) ראה שער האמונה שם. וראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"א ע' רנה. סה"מ תרל"ה ח"א ע' רנו.
9) בשלח יג, יז"ח.
10) טו, א — ד"ה כשם.
11) קה"ר פי"א, ח.
12) ישע"י שם, ג.

החילוק בין החוטם לפה הוא שהפה הוא שער הלב (שהרי הדיבור שבפה בא מהבל הלב), והחוטם הוא שער המוחין¹⁶. וענין זה שהחוטם הוא שער המוחין היינו בחי' פנימיות המוחין, שהרי חיצוניות המוחין מתגלים ג"כ ע"י הדיבור בפה, וא"כ, הפה הוא גם שער המוחין [והיינו, שזה שפה הוא שער הלב, לפי שהבל הדיבור בא מהבל הלב, הרי זה רק בנוגע לחומר האותיות, אבל התוכן המלוכש בהדיבור אפשר להיות גם מהשכל שבמוח], ומה שהחוטם הוא שער המוחין, היינו בחי' פנימיות המוחין. וההפרש בין חיצוניות המוחין לפנימיות המוחין יובן ממשנ"ת במק"א¹⁷ ההפרש בין השפעת השכל להשפעת הטיפה, שהשפעת השכל היא השפעה חיצונית בלבד, דנוסף לכך שכללות ענין השכל הוא רק חיצונית, הנה בבחי' השכל גופא, מה שמשיע לו הוא רק חיצונית. משא"כ השפעת הטיפה היא השפעה פנימית, שלכן מוליד בדומה לו, עד שיכול להיות יפה כח הבן מכח האב¹⁸, לפי שמשיע לו מבחי' הפנימיות כידוע. וזהו שהחוטם הוא שער המוחין, היינו שעל ידו נמשך פנימיות המוחין. ובאד"ר¹⁹ איתא שב' הנקבים שבחוטם מחד נוקבא חייך ומחד נוקבא חייך דחייך. והפירוש בזה (לא כמו שכתב בספר קול ברמה²⁰, אלא כדאיתא בכתבים²¹) שמנקב הימני נפיק בחי' חייך, ומנקב השמאלי נפיק בחי' חייך דחייך. ומזה מובן גודל מעלת החוטם שעל ידו נמשך פנימיות ועצם החיות, בחי' חייך וחייך דחייך, שהם ב' המקיפים דחי' יחידה. וזהו גם מ"ש בגמרא²² מי שנפל עליו מפולת צריכים לבדוק אותו עד חוטמו, דגם אם החיות אינו ניכר בלבו מ"מ יכול להיות שיש חיות בחוטם²³, והיינו, לפי שהחוטם הוא כלי לנשמה, שעל ידו הוא המשכת הנשמה בגוף, כמ"ש²⁴ ויפח באפיו נשמת חיים, וגם יציאת הנשמה מהגוף היא דרך החוטם²⁵. ובחוטם גופא יש חילוק בין נקב הימני לנקב השמאלי, שבנקב הימני הוא גילוי כללות חיות הנפש להחיות את הגוף, וזהו"ע הנשימה שמורה על החיות, דכשם שהחיות שבלב הוא בבחי' דפיקא, היינו בבחי' רצוא ושוב, כמו כן החיות שבחוטם הוא באופן של נשימה

שער התפילין (ח"ג) פקנ"א-קנד.

(20) לזח"ג שם.

(21) כ"ה הלשון בהמשך תער"ב שם.

(22) יומא שם.

(23) פרש"י שם.

(24) בראשית ב, ז.

(25) ראה בחי' עה"פ.

(16) המשך תער"ב שם — ע"פ יומא פה,

א. סוטה מה, ב. וראה גם אוה"ת בראשית

ח"ג תקק, ב. במדבר ע' א'חסד. ועוד.

(17) ראה דרמ"צ ג, א ואילך. סה"מ תרנ"ז

ע' רסז ואילך. ובכ"מ.

(18) שבועות מח, סע"א.

(19) בזהר ח"ג קל, ריש ע"ב. וראה גם

סידור (עם דא"ח) ט, ב ואילך. אמרי בינה

בבחי' רצוא ושוב, אלא שהחיות שבחוטם נעלה יותר מהחיות שבלב, כי החיות שבלב הוא החיות שבא בבחי' אור פנימי להתלבש באברי הגוף, וזהו שהלב הוא עיקר החיות כמאמר²⁶ לבא פליג לכל שייפין, והחיות שבחוטם הוא החיות הכללי שהוא מקור החיות שבא בבחי' אור פנימי. וזהו מה שנמשך מהנקב הימני. ומנקב השמאלי נמשך בחי' חייך דחייך, וזהו מעצם הנשמה ממש.

ד) **וביאור** ענין מעלת החוטם וב' הבחי' שבו, חייך וחייך דחייך, יובן מענין ההפרש שבין קרבנות לקטורת, ובקטורת גופא ההפרש שבין קטורת דכל השנה לקטורת דיוה"כ. דהנה²⁷, קרבנות נקראים בשם אכילה, כמ"ש²⁸ קרבני לחמי לאשי, וקטורת הו"ע הריח. ומעלת הריח על מעלת האכילה הוא, שאכילה פועלת קישור הנשמה בגוף רק בדרך הרגיל, משא"כ בהתעלפות שכללות החיות הוא באופן של סילוק, אזי צריך לריח דוקא, שהו"ע המקיף, שעל ידו דוקא תשוב אליו נפשו. ומזה מובן מעלת הקטורת (ריח) על הקרבנות (אכילה). אמנם, בריח דקטורת עצמו יש חילוק בין הקטורת דכל השנה להקטורת דיוה"כ^פ. דהנה, ריח הקטורת דכל השנה הוא בכללות דוגמת ענין האכילה, אלא שבענין האכילה גופא הרי זה דרגא נעלית יותר, וכמו הרפואה שנכללת בענין האכילה, אלא שבאכילה גופא הרי היא דרגא נעלית יותר, וכפי שרואים ההפרש בין רפואה לאכילה הן בסממני הרפואה והן בפעולתה, שסממני הרפואה הרי ישנם כאלו שבדרך הרגיל הם דברים מזיקים, וגם כאשר צריכים לקחת סממני הרפואה (במצב של חולי) הרי זה צ"ל בכמות מועטת דוקא, כי טפה אחת מסממני הרפואה יש בה כח רב לחזק הגוף יותר מכמות מרובה של אכילה²⁹, וכללות פעולת הרפואה ענינה לפעול המשכת החיות גם במצב של חולי, דפעולת האכילה היא להמשיך את החיות במצב הרגיל דוקא, משא"כ רפואה ענינה להמשיך את החיות בגוף גם במצב של חולי שאינו מצב הרגיל (שהרי כללות ענין החולי נתחדש ע"י יעקב³⁰, משא"כ לפניו^ז, מצד הטבע, לא הי' חולי כלל), והיינו לפי שהרפואה ממשכת מבחי' המקיף דנפש שלמעלה מהחיות המתלבש בגוף בפנימיות, והוא דוגמת הריח שממשיך

26) ראה זח"ג קסא, ב. רכא, ב. תניא
אגה"ק סל"א.
27) ראה גם המשך תער"ב פרי"ג (ע'
תלא) ואילך.

28) פינחס כח, ב.
29) ראה גם דרמ"צ לט, ב.
30) ב"ר פס"ה, ט.

מבחי' המקיף, אלא שזהו בחי' מקיף השייך לפנימי, בחי' מקיף דחי'. ואמיתית ענין הריח שמועיל גם להתעלפות ענינו הוא שעל ידו נמשך מבחי' מקיף דיחידה. והענין בעבודה, דהנה, כללות העבודה שמצד המקיף שלמעלה מכחות פנימיים היא העבודה דרעותא דלבא, אך ברעו"ד גופא ישנם ב' אופנים. אופן הא', כשמתכוונן בהאלקות שמופלא מעולמות ומכיר את האין ערוך של כל העולמות לגבי אוא"ס, שמצד זה מתעורר ברצוא ותשוקה ליכלל באוא"ס. ורעו"ד באופן זה הוא בחי' מקיף דחי' שהוא המקיף השייך לפנימי, והיינו, דהגם שההתכוונות היא בהאין ערוך שבהעולמות, מ"מ, הרי הרצוא שלו הוא מהעולמות דקדושה, אלא שמרגיש שגם עולמות דקדושה הם באין ערוך. ואופן הב' ברעו"ד הוא שבא מצד המיצר בתנועה דתשובה כו', שזה מגיע בעומק הנפש יותר, וכידוע שצער ומרירות הנפש מגיע בעומק הנפש יותר מתענוג. והמשל בזה מהמדלג חפירה, דאף שמתענג בזה שמראה את כוחו וגבורתו שיכול לדלג ולקפוץ כו', מ"מ, הרי זה במדידה והגבלה עד כמה יש בכחו לדלג, משא"כ כשעומד בסכנה ובורח ממנה, אזי מתגלים בו כחות נעלים יותר עד שיוכל לדלג חפירה גדולה כו'. ודוגמתו בנמשל, שהרעו"ד שמצד המיצר דוקא מגעת בעומק הנפש יותר, בבחי' מקיף דיחידה. ועפ"ז יובן גם ההפרש שבין קטורת דכל השנה לקטורת דיוה"כ, דהנה, קטורת הו"ע ההתקשרות, והו"ע קוטרא עילאה (כלשון הזהר³¹) שהוא בחי' עתיק³², והיינו שבחי' עתיק הוא כללות ההתקשרות דאוא"ס עם העולמות, שהרי אוא"ס מצד עצמו הוא פשוט בתכלית, ותחילת ההתקשרות דאוא"ס בעולמות הוא ע"י בחי' עתיק, אלא שהתקשרות זו היא באופן שהוא נעתק ונבדל, ומהתקשרות זו נמשך אח"כ בחי' אריך, שהוא שורש ומקור הנאצלים. ובבחי' עתיק גופא יש ב' מדריגות, עצם בחי' עתיק, ובחי' עתיק ששייך לאריך. וזהו ההפרש שבין קטורת דכל השנה לקטורת דיוה"כ, דקטורת דכל השנה הוא בחי' עתיק ששייך לאריך, ובעבודה הוא בחי' מקיף דחי', וקטורת דיוה"כ, שהעבודה דיוה"כ הו"ע התשובה, רעו"ד שנעשה מצד המיצר דוקא, הנה זה מגיע בבחי' עצמות עתיק, ובנפש האדם הוא בחי' מקיף דיחידה.

(ה) **והנה** מעלת ענינו של משיח בענין הריח, מורח ודאין, הוא בחי' חייך דחייך, שהו"ע מקיף דיחידה, בחי' פנימיות עתיק. דהנה, בענינו של משיח דמורח ודאין ישנו ענין הריח, מורח, שהוא בחי' מקיף,

(32) ראה המשך תער"ב פר"ד (ע' תטו).

(31) ח"ג רפט, ב (באד"ז).

וישנו ענין הדין (דאינן), שכל דין ומשפט הוא מבחי' החכמה, בחי' פנימיות. ופירוש מורה ודאין הוא המשכת המקיף בפנימיות, וידוע³³ שהמשכת המקיף בפנימיות הוא מצד בחי' פנימיות המקיף דוקא. וזהו ג"כ ענין תורתו של משיח, שנת"ל (ס"ב) שהוא בחי' פנימיות אבא פנימיות עתיק. דהנה, ידוע ומבואר במק"א³⁴ שאמיתית הממוצע בין המאציל לנאצלים הוא (לא בחי' הכתר, אלא) בחי' חכמה סתימאה, שחיצוניותו הוא מקור לחכמה, ופנימיותו הוא מה שסתום בעצם, והוא בחי' פנימיות עתיק ממש. וזהו שרש ההפרש בין גליא דתורה לפנימיות התורה, דשרש התורה הוא בבחי' ח"ס, דהגם שאורייתא מחכמה נפקת³⁵, הרי הפירוש בזה הוא שמשם נפקת בבחי' גילוי³⁶, אבל שרש התורה הוא בבחי' ח"ס, וכמ"ש³⁷ ויהי קול מעל לרקיע. אלא שבח"ס גופא הנה שורש גליא דתורה הוא בבחי' ח"ס כפי ששייכת לגילוי, ושורש פנימיות התורה שיתגלה ע"י משיח הוא בעצמות ח"ס, שזוהו"ע פנימיות אבא פנימיות עתיק. וזהו"ע תורתו של משיח, כידוע ומבואר בלקו"ת³⁸ ובשער האמונה³⁹ שלימוד התורה ע"י משיח יהי' (לא רק באופן של הבנה והשגה, אלא) בדרך ראיית המהות, וראי' לזה, שהרי משיח ילמוד עם האבות ומשה רבינו, דאף שהשיגו את כל התורה, מ"מ, ילמוד עמהם משיח, והיינו לפי שלימוד זה יהי' בבחי' ראיית המהות, וכן מוכח גם מזה שמשח ילמוד עם כל ישראל יחד, לפי שיהי' באופן של ראי'. וע"ד הידוע⁴⁰ שהאריז"ל ראה בשעה אחת או שתיים ענינים כאלה שאם הי' רוצה לבארם בדיבור הי' צריך לזה פ' או ס' שנה. והענין בזה, שגילוי התורה באופן של ראי' הוא בחי' התורה כמו שמפורשת בפנימיות ח"ס, שזוהו מה שסתום בעצם, שהו"ע פנימיות אבא פנימיות עתיק.

(1) **ועפ"ז** יובן גם ענין בקיעת הנהר דלעתיד, והניף ידו על הנהר בעים רוחו גו', שהוא הכנה לגילוי פנימיות התורה שיתגלה

33) ראה אוה"ת בחוקותי ע' תרסו. ועוד.
 34) ראה גם המשך תער"ב פקצ"ו (ע' שצח ואילך). פרכ"ג (ע' תנב ואילך).
 35) זהו ח"ב סב, א. א. פה, א. א. קכא, א. ח"ג פא, א. א. קכב, א. א. רסא, א.
 36) ראה לקו"ת במדבר ז, א. ועוד.
 37) יחזקאל א, כה. וראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ב (ע' לח).
 38) צו יז, א-ב.
 39) פרק נט ואילך. וראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה שם ע' רסד. סה"מ תרל"ה שם ע' רסט. סה"מ תרח"ץ ע' רא.
 40) פרי עץ חיים שער קשעהמ"ט פ"א. הובא במקומות שבהערה הקודמת. וראה סה"מ תרפ"ט ע' 108 הערה 18. וש"נ.

לעתיד. והענין בזה⁴¹, דהנה, ביציאת מצרים קודם מ"ת הוצרך להיות קריעת ים סוף, והיינו, לפי שבמ"ת נתחדש הענין דחיבור אצי' ובי"ע, ובב' האופנים, בדרך המשכה מלמעלה למטה, כמ"ש⁴² וירד הוי' על הר סיני, ובדרך העלאה מלמטה למעלה, כמ"ש⁴³ ואל משה אמר עלה גר'. ולזאת הוצרך להיות תחילה קריעת ים סוף, דים סוף הוא בחי' מלכות, סוכ"ד דאצילות, והיא הממוצע בין אצילות לבי"ע, היינו שהיא כונסת בתוכה כל האורות דאצילות ומעלמת עליהם, ועי"ז היא מגלית אח"כ בבי"ע. וכידוע שהמלכות היא דוגמת הדיבור, וענין הדיבור הוא לגלות לזולתו, ויש בזה ב' ענינים. ענין הא', שאותיות הדיבור מקבלים בתוכם את השכל, וענין הב', שאותיות הדיבור מגלים להזולת את חיצוניות השכל בלבד, והיינו שאין מגלים להזולת את כל מה שקיבלו לתוכם, וכדמוכח ממארוז"ל⁴⁴ לא קאי איניש אדעתי' דרבי' עד ארבעין שנין, והיינו לפי שאותיות הדיבור אין מגלים רק החיצוניות, אע"פ שכוללים גם את הפנימיות, שלכן אחר ארבעין שנין קאי כו'. וב' ענינים אלו שבמלכות נקראים בשם ים וארץ, בחי' פנימיות המלכות שמעלמת על האורות דאצי' נקראת בשם ים, ובחי' חיצוניות המלכות שנעשית מקור לגלות לבי"ע נקראת בשם ארץ. וענין קריעת ים סוף, הפך ים ליבשה, שהו"ע חיבור אצילות ובי"ע בב' האופנים דמלמטלמ"ע ומלמעלמ"ט, כדעת הזהר והאריז"ל⁴⁵, הוא הכנה לחיבור אצי' ובי"ע שבמ"ת בב' האופנים הנ"ל. והנה, כשם שהוצרך להיות קריעת ים סוף קודם מ"ת בכדי שיוכל להיות גילוי התורה שנפקת מחכמה דאצי' ושרשה מבחי' חיצוניות ח"ס, הנה כמו"כ בשביל גילוי פנימיות התורה דלעתיד שהוא בחי' פנימיות ח"ס, צריך להיות ההכנה של בקיעת הנהר. והענין בזה, דהנה, ים הוא בחי' מלכות, ונהר הוא בחי' בינה, שהבינה מעלמת על המעין דחכמה, והיינו שנמשך ומתגלה רק האורך ורוחב דהנהר, אבל לא הנקודה דהמעין. ובענין האותיות הנה ים הוא בחי' אותיות הדיבור, ונהר בחי' אותיות המחשבה, שאותיות המחשבה הם לבוש לכל כחות הנפש, הן לבחי' המדות, והן לבחי' השכל, וראי' לזה, שאנו רואים בענין התהוות המדות שבתחילה צריך להתבונן באותיות המחשבה ודוקא עי"ז תהי' הולדת המדות, ולכאורה, כיון ששכל ומדות הם עילה ועלול, והעלול

41) כהבא לקמן — ראה שער האמונה

44) ע"ז ה, ב.

שם פרק נג ואילך.

45) ראה זח"ב מח, ב.

חג המצות פ"ח. וראה שער האמונה פנ"ד.

42) יתרו יט, כ. ראה שמו"ר פי"ב, ג.

ובכ"מ.

43) משפטים כד, א. ראה שמו"ר שם.

מוכרח מהעילה, הרי צריך להיות לידת המדות מצד השכל עצמו, ולמה יש צורך בהתבוננות באותיות המחשבה דוקא (לא רק כדי שהמדות יהיו בגילוי, אלא גם) בשביל התהוות המדות. ומזה מוכח שאי אפשר שיבוא אור השכל לכלל גילוי אלא ע"י אותיות המחשבה, והיינו, לפי שאותיות המחשבה מקבלים בתוכם כל הגילויים דכחות הנפש, ומה שנמשך ומתגלה על ידם הוא רק חיצוניות בלבד (ע"ד האמור לעיל באותיות הדיבור). וזהו שלעתיד לבוא יצטרך להיות בקיעת הנהר, בכדי שיוכל להיות גילוי פנימיות התורה, בחי' פנימיות ח"ס.

ז) **והנה** גילוי פנימיות התורה, פנימיות חכמה סתימאה, שיתגלה לעתיד לבוא, הוא ע"י הקדמת המיצר של זמן הגלות דוקא⁴⁶, וכמשנת"ל (ס"ד) בעבודת האדם בענין רעותא דלבא, שבכדי לבוא לבחינת מקיף דיחידה, שענינה למעלה הוא בחינת פנימיות עתיק, הרי זה מצד המיצר דוקא.

ויש לקשר זה עם מ"ש⁴⁷ מקצה הארץ אליך אקרא גו' ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דור ודור גו' לשלמי נדרי יום יום, ואיתא בתרגום יונתן שמזמור זה מדבר במלך המשיח (יומין על ימי מלכא משיחא תוסיף שנוי היך דרי עלמא הדין ודרי עלמא דאתי, ככן אשבח שמך לעלמיה כד אשלים נדרי ביום פורקנא דישראל וביום דיתרבי מלכא משיחא למהוי מליך). ויש להוסיף, שיום יום קאי גם על ימי מלכא משיחא גופא, ובא בהמשך למ"ש לפנ"ז תוסיף שנותיו כמו דור ודור, דרי עלמא הדין ודרי עלמא דאתי, וזהו גם יום יום, לנגד דור ודור, וזהו ע"ד מ"ש⁴⁸ מדור דור, דקאי⁴⁹ על דרא דמשה ודרא דמשיחא⁵⁰. ומקדים בכתוב מקצה הארץ אליך אקרא. והענין בזה, דהנה, קצה הארץ הוא קצה התחתון ביותר, וקאי על מיצר הגלות. ומשם דוקא אליך אקרא, אליך דייקא, דיש לפרש ע"ד פירוש אדמו"ר הזקן⁵¹ במארז"ל⁵² עה"פ⁵³ בכל קראנו אליו, אליו ולא למדותיו, שאליו קאי על העצמות, ועד"ז יש לומר

51) הובא במכתב כ"ק אדמו"ר מהור"י צ' – אג"ק שלו ח"ג ע' קמד ואילך. סה"מ תש"ט ע' 100. והועתק ב"היום יום" יא תשרי. וראה ד"ה באתי לגני וד"ה ויהי בשלח – תשכ"א (תור"מ ח"ל ע' 8 ; 20 ; 39).
52) ספרי הובא בפרדס שער לב (שער הכוונה) רפ"ב.
53) ואתחנן ד, ז.

46) ראה המשך תער"ב פרכ"ה (ע' תנה ואילך).
47) תהלים סא, ג. ז. ט. – הקאפיטל שהתחילו לומר בי"א ניסן השתא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך).
48) ס"פ בשלח.
49) מכילתא בשלח שם.
50) חסר קצת (המור"ל).

בפירוש אליך אקרא, שאליך קאי על העצמות. והיינו, שדוקא ע"י הקדמת מיצר הגלות באים לגילוי העצמות בימות המשיח, כנ"ל שגילוי המקיף דיחידה, שענינה למעלה הוא בחי' פנימיות עתיק, הוא מן המיצר דוקא.

(ח) **והנה** כיון שלעתיד לבוא יהי' הגילוי דפנימיות התורה ששרשה בפנימיות חכמה סתימאה, לכן גם עכשיו בדרא דעקבתא דמשיחא שבו נעשית ההכנה להגילויים דלעתיד לבוא, הנה להיות שההכנה הוא מעין הגילוי, צריך להיות גם עכשיו יפוצו מעינותיך חוצה⁵⁴, שהוא הכנה להגילוי דאראנו נפלאות, אראנו לשון נסתר, גילוי פנימיות עתיק שמצד עצמו הוא נעלם ונסתר. וע"ד המבואר במארז"ל⁵⁵ אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, שגילוי התורה בג"ע (פנימיות התורה) הוא ע"י תלמודו בידו, התורה שלמד בעולם הזה דוקא⁵⁶, עדי"ז הוא גם בנוגע לגילוי פנימיות התורה דלעתיד לבוא, שההכנה לזה היא ע"י תלמודו בידו, נגלה דתורה ופנימיות התורה בזמן הזה⁵⁷. אלא שעכשיו העיקר הוא הלימוד בגליא דתורה, ועי"ז יתגלה לעתיד פנימיות התורה, שאז יהי' העיקר פנימיות התורה, וכידוע⁵⁸ פתגם רבותינו נשיאינו אַז איצטער איז דער עיקר נגלה און פנימיות גייט־נאָך נאָך נגלה, ולעתיד וועט דער עיקר זיין פנימיות און נגלה וועט נאָכגיין נאָך פנימיות.

וזהו מ"ש והי' ביום ההוא יוסיף אד' שנית ידו גו', שנית דוקא, ומסיים כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים, וכן נאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שגילוי הנפלאות דלעתיד לבוא בא דוקא לאחרי הקדמת הגילוי דמתן תורה שביציאת מצרים, אבל עי"ז זוכים אח"כ לגילוי הנפלאות דלעתיד לבוא, שלמעלה באין ערוך להגילוי דמ"ת, שהרי הגילוי דמ"ת עיקרו גליא דתורה, ועל זה אמרו רז"ל שהתורה שאדם למד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח (כנ"ל ס"ב), שאז יהי' העיקר פנימיות התורה, שתתגלה על ידי מלכא משיחא בקרוב ממש.

54) ראה אגה"ק דהבעש"ט — נדפסה ד. ובכ"מ.

בכש"ט (הוצאת קה"ת) בתחילתה. ובכ"מ. 57) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 580 הערה 8.

55) פסחים נ, א. וש"נ. 58) שיחת ליל אחש"פ תש"ד ס"ה (סה"ל

56) ראה לקו"ת ואתחנן ו, ג. שה"ש כב, תש"ד ס"ע 107 ואל"ך.